

11.5.2020

Dearvvašvuoda ja buresbirgejumi lágádusa ja oahpahus- ja kulturministeriija ráva oahpahusa ja árrabajásgeassima lágideddjiide koronavirusepidemiija áigge

Láhkavuodustusat ja doaibmaválddálašvuodát

Njoammudávdalága (1227/2016) 8 § mielde guovlohálddahasvirgedoaimmahat heiveha oktii ja gohcá njoammumiid eastadeami guovllustis. Buohccedikšunbire gieldaovttastupmi bagadallá ja doarju gielddaid ja sosiálafuolahusa ja dearvvašvuodafulahusa doaibmaovttadagaid njoammudávddaid eastadeamis, ovddida areálalaččat njoammudávddaid diagnostihka ja divššu sihke čielggada epidemiijaid ovttas gielddain. Guovlohálddahasvirgedoaimmahat ja dan doaibmaguovllu buohccedikšunbiriid gieldaovttastumit ovttasbarget njoammudávddaid eastadeamis. Guovlohálddahasvirgedoaimmahat dahká dán lágas ásahuvvon hálddahaslaš mearrádusaid ávkástala buohccedikšunbire gieldaovttastumi, spesiálaovddasvástádussuorggi ja Dearvvašvuoda ja buresbirgejumi lágádusa áššedovdamuša.

Njoammudávdalága (1227/2016) 9 § mielde gieldda geatnegasvuohhta lea lágidit guovllustis dán lágas dárkkuhuvvon njoammudávddaid vuostálastinbarggu oassin álbmotdearvvašvuodabarggus dađe lági mielde go álbmotdearvvašvuodalágas (66/1972), dearvvašvuodafulahuslágas ja dán lágas ásahuvvo. Njoammudávddaid vuostálastinbargui gullet dán lágas njoammudávddaid eastadeapmi, árra gávnaheapmi ja čuovvun, dárbbaslaš doaibmabijut čielggadan ja eastin dihte epidemiija ja njoammudávdi buohccán dahje buohccin navdojuvvon olbmo dutkamuš, dikšu ja mediinnalaš veajuiduhttin ja dikšui laktáseaddji infekšuvnnaid eastin.

Rávvaaga ulbmil

Dán rávvaaga ulbmil lea doarjut skuvllaid ja árrabajásgeassima doaibmaovttadagaid ollašuttit dorvvolaš skuvlavázzima dahje árrabajásgeassima mánáide ja bargiide koronaepidemiija áigge. Rávvaagiid čuovvumiin lea vejolaš geahpedit njoammunriskkaid skuvlavázzima dahje árrabajásgeassima oktavuodas.

Rávvagat dorvvolaš skuvlavázzimii ja árrabajásgeassimii

1. Skuvlii dahje árrabajásgeassimii ii oaččo boahit juos lea buohcci

Koronavirus dagaha vuoiŋŋahatinfekšuvnna, man dávdamearkkat sáhttet leat ee. gosahat, čottabávččas, feber, vuoiŋŋaváttisvuohta, deahkkebákčasat, čoavjii dávdamearkkat ja oaivebávččas (<https://thl.fi/fi/web/infektiaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/taudit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19>). Oktage mánná dahje rávesolmmoš ii galgga boahit skuvlii dahje árrabajásgeassimii, juos sus leat makkárga buohccáma mearkkat. Juos mánná buohccá beaivvi áigge, mánná sirdojuvvo dalán sierra sadjái vuordit váhnema. Sierra sajis rávesolmmoš gohcá máná. Rávesolmmoš garvá lagaškontávttá buohccán mánáin ja bissu doarvái guhkin. Olbmot geain leat dávdamearkkat, galget leat oktavuodas iežaset dearvvašvuodaguovddáži ja ohcalit doppe oazžun rávvagiid mielde koronavirusteastaide.

2. Riskajoavkkuid olbmot

Váttes koronavirusdilli lea earenoamáš hárvanaš mánáin, iige dan riska leat lassánan dearvvas olbmui iige dain mánáin ja nuorain, geaid vuodđobuohcuvuođa dikšu lea dássedeattus. Dikšu doavttir árvoštallá sáhttago mánná, geas dahje gean bearašlahtus lea váttes vuodđobuohcuvuohta dahje gii dárbaša jeavddalaš immunosupressiivvalaš dálkasiid, máhccat skuvlii dahje árrabajásgeassimii. Váttes koronavirusdávdda riskajovkui gullet dat mánát, geaid vuodđobuohcuvuohta muđuidge dagaha sturron riskka váttes infekšuvnnaide.

Skuvllaid dahje árrabajásgeassima bargiid oasil doaibmabijut vuodđuduvvet bargoaddi ráhkadan riskaárvoštallamii. Bargodearvvašvuodafuolahus doarju bargoaddi riskaárvoštallamis.

Duodalaš koronavirusdávdda riskajoavkkut: <https://thl.fi/fi/web/infektiaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/taudit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid19/vakavan-koronavirustaudin-riskiryhmat>

3. Dárbašmeahtun fysalaš kontávttaid berre garvit

Koronavirus njoammu válđoáššis riškanasnjoammumin (<https://thl.fi/fi/web/infektiaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/taudit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19>). Skuvllas ja árrabajásgeassimis garvojuvvojit dillet, main leat njulges kontávttas earáiguin. Gieldda

čuvgehusdoaimba ja gieldda njoammudávddain vástideaddji ovttat dat rávvejit dárbbu mielde dárkileappot geavadaga doaimbajiin.

- Stuorra oktasaš dilálašvuodat eai lágiduvvo.
- Dušše mánát ja skuvlla ja árrabajásgeassima bargit ožžot leat skuvlla dahje árrabajásgeassima guovllu rájiid siste. Earát galget garvit dan. lešguđet ovttagat galget meroštallat iežaset dillái heivvolaš geavadagaid ja rávvet bearrašiid čuovvut daid.
- Hygieniija beavttálmahttimis beroškeahhtá lea dehálaš fuolahit, ahte mánná oažžu vejolašvuodaid mielde iežas dárbbášán rávesolbmo lagašvuoda, dorvvu ja vuorrováikkuhusa seamma láchkai go ovdalge.
- Bargiid čoahkkanemiid berre garvit, ovdamearkka dihte oahpaheddjiid čoahkkimat lágiduvvojit vuosttaš sajis gáiddusoktavuodaid bokte.
- Árrabajásgeassimis bargit galggašedje doaimmat seamma mánnájoavkkuin.
- Olbmuid gaskasaš dorvogaskkain eai addojuvvo mearrádusat, joavkkuid ii dárbbáš juohkit, muhto sadji ja galljivuohta bohtet birrasa ordnestallamiin.
- Bargit eai válđoáššis sirdás ovttagas nubbái eastadan dihte njoammumiid leavvama.
- Skuvlla dahje árrabajásgeassima doaimba ii leat čoahkkananlágas meroštallojuvvon almmolaš čoahkkin dahje álbmotdilálašvuota. Doibmii eai heivehuvvo vejolaš čoahkkananráddjehusat.
- Joavkkuid sturrodahkii ja bargiid mearrái guoski ásaheapmi lea fámus dakkárin go dat leat fámus árrabajásgeassimii ja vuodđoohpahussii guoski láchkaásaheamis.

Skuvllaide guoski lassetuomášumi:

- Skuvllaid oahpahussajiid geavaheapmi lágiduvvo nu, ahte oahppit leat skuvllain oktanaga uhcit go ovdal. Guoros oahpahussajiid (omd. nuppi dási oahppolágádusaid) sáhttet válđit dárbbu mielde dán atnui.
- Vuolleskuvllain oahpahusjoavkkut dollojuvvojit sierra olles skuvlabeaivvi áigge. Badjeskuvlla ja váljaávdnasiid oahpahusjoavkkut sáhttet molsašuvvat, juos oahpahusa eai bastte muđui ollašuhhtit.
- Juos oahpahusjoavkkuid sirren omd. badjeskuvllain lea veadjemeahtun, deattuhit galljivuođa ja vigget ceahkkálastit oahpahusa vejolašvuodaid mielde.
- Skuvllaboradeapmi lágiduvvo iežas luohkáin dahje joavkkuin, ii oktasaš boradeapmi boradansáles. Boradansále sáhtta goittotge geavahit ceahkkálastimiin. Hygieniijas fuolahit málesteamii ja borramuša juohkima ja boradeami áigge.

Bargodearvvašvuodálágádusa ráva bargái:

<https://hyvatyo.ttl.fi/koronavirus/ohje-tyontekijalle>

4. Buorre giehta- ja gossanhygieniija eastada njoammumiid

Koronavirus njoammu váldoáššis riškanasnjoammumin (<https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/taudit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19>). Riekta ollašuttuojuvvon gossan- ja giehtahygeniija eastadit njoammumiid.

- Sihke mánát ja rávesolbmot basset gieđaideaset álot boádedettiineaset skuvlii dahje árrabajásgeassimii, ja ovdal go vulget ruoktot. Dasa lassin gieđat bassojuvvojit ovdal boradeami, álot sisa boádedettiin, ja álot gastima dahje gossama maŋŋá, dahje go gieđat leat čielgasit duolvasat. Gieđat sihkkojuvvojit ovttagearrdeatnui oaivvilduvvon bábergiehtasihkaldagaiguin.
- Juos ii sáhte bassat gieđaid, geavahuvvo giehtadesinfekšuvdna. Giehtadesinfekšuvdna galgá leat álkit sadjagasas. Rávesolmmoš gohcá, go mánná geavaha giehtadesinfekšuvdna.
- Gastima dahje gossama oktavuodas njálmmi ovdii biddjojuvvo ovttagearrdeatnui oaivvilduvvon njunneliidni, mii bálkestuvvo dalán geavaheami maŋŋá eret. Juos njunneliidni ii leat sadjagasas, njálbmi suddjejuvvo giehtagávain. Gieđat bassojuvvojit dán maŋŋá.
- Máskkaid eai almmolaččat ávžžut geavahit skuvllain dahje árrabajásgeassimis, muhto dan sáhtá háliidettiinis geavahit vuhtiiválldi dasa laktáseaddji rávvagiid.

<https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/taudit-ja-torjunta/infektioiden-ehkaisy-ja-torjuntaohjeita/kasienpesu-ja-yskiminen>

<https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/ohjeita-kansalaisille-koronaviruksesta/kankaisten-kasvomaskien-kaytto-koronaviruspandemian-aikana>

<https://hyvatyo.ttl.fi/koronavirus/tietoa-itse-tehdyista-kasvomaskaista>

5. Čorgen

Koronavirus njoammu váldoáššis riškanasnjoammumin, go buohccán gossá dahje gastá. Lea vejolaš, ahte virus njoammu maiddá guoskkaheami bokte. Koronavirusat eai seaillo guhkes áiggiid áimmus dahje iešguđet sajiid alde molsašuddi temperatuvrrain. Dávviriid bokte dáhpáhuvvan njoammumiid eai leat gávnahan. Čorgemis geavahuvvo vehá alkaliijalaš dábálaš buhtistanávnas. Čorgema sáhtá beavttálmahttit saniteahttasajiin geavahemiin desinfiserenávdnasa. Čuovvut Bargodearvvašvuodálágádusa čorgenrávvagiid.

- Guoskkahansajit sihkkojuvvojit, degomat uksageavjjat, giehtamieiggastagat, pulpeahtat ja beavddit, čuovgabotkkonat ja čáhceluoitagat unnimustá beaivválaččat, millosit guktii beaivvis.

- Oktasaš bargoreaidduid, degomat boallobevddiid, tablehtaid dahje buđaldallanreaidduid (skárrit ja earát) geavaheami garvet dahje dat buhtistuvvojit álot geavaheddjiid molsuma gaskkas.
- ležas duhkorasat eai doaisttáži buktojuvvo árrabajásgeassimii.

<https://hyvatyo.ttl.fi/koronavirus/ohje-siivoukseen>

6. Juos skuvllas dahje árrabajásgeassimis gávnnavuvvo koronavirusnjoammun

Njoammunbálgáid čielggadanbargu gullá gieldda dahje buohccedikšunbire njoammudávddain vástideaddji doaktárii. Juos koronavirusnjoammun gávnnavuvvo geas nu skuvllas dahje árrabajásgeassimis, čielggaduvvo leatgo earát herkon, ja herkon olbmuid galgá ohcat ja bidjat karanteni 14 jándorii.

Koronavirusnjoammuma ožžon olmmoš galgá leat eret skuvllas dahje árrabajásgeassimis unnimustá 14 jándora dávdamearkkaid álgimis, muhto dárbbu mielde guhkit áigge nu, ahte son lea leamaš unnimustá guokte jándora almmá dávdamearkkaid haga ovdal go máhccá skuvlii dahje árrabajásgeassimii.